

FORUMI I PAVARUR I REKTORËVE

 UETPRESS

EKONOMIA E DIJES DHE TREGU I ARSIMIT TË LARTË NË SHQIPËRI

KONFERENCA II/ 2017

PROCEEDINGS

KONFERENCË SHKENCORE II

EKONOMIA E DIJES DHE TREGU I ARSIMIT TË LARTË NË SHQIPËRI

Proceedings

28 Janar 2017

UETPRESS

Tiranë, qershor 2017

Titulli i librit: **EKONOMIA E DIJES DHE TREGU I ARSIMIT TË LARTË NË SHQIPËRI**

Autori: **FORUMI I PAVARUR I REKTORËVE**

Redaktore: Marsilda **NDINI**

Art grafik: Besnik **FRASHNI**

Libri është pjesë e kolanës **“ACTA SCIENTIARUM”**.

© 2017 UET Press. Të gjitha të drejtat të rezervuara.

Asnjë pjesë e këtij botimi, mbrojtur nga ligji nr. 9380, dt. 28.04.2005 i Shtetit Shqiptar

“Për të drejtat e autorit dhe të drejta të tjera lidhur me të”, nuk mund të riprodhohet, ruhet, transmetohet a përdoret me asnjë formë a mjet grafik, elektronik apo mekanik, përfshirë por jo kufizuar fotokopje, skanime, digjitalizim, rrjet web apo sisteme të tjerë, pa lejen me shkrim të botuesit.

Universiteti European i Tiranës

Shtëpia Botuese Universitare “UET Press”

Adresa: Bulevardi “Gjergj Fishta”, Nd.70, H.1, Kodi Postar 1023, Tiranë, Shqipëri.

uetpress@uet.edu.al

www.uet.edu.al/uetpress

Botimet UET Press certifikohen pranë Zyrës Shqiptare për Mbrojtjen e të Drejtave të Autorit.

International Standard Book Number (ISBN) 978-9928-236-21-0

Libri është kataloguar në datën e publikimit pranë Bibliotekës Kombëtare të Shqipërisë dhe Bibliotekës së Universitetit European të Tiranës.

UETPRESS

Shtëpia Botuese Universitare
“UET Press” është pjesë e
Universitetit European të Tiranës.

Tiranë, qershor 2017

- 1** Autorët
- 7** Roli i edukimit në shoqëri dhe në jetën e individit. *Fjalë përshëndetëse*
Prof. Dr. Tonin Gjuraj
- 9** Angazhimi i diasporës në kërkimin shkencor dhe sipërmarrjen. Mentorimi 1 për 1
Prof. Dr. Arben Malaj
& Jona Barjaba
- 15** Ligji i ri i Arsimit të Lartë - drejt "shoqërisë së informacionit dhe ekonomisë së dijes"
Prof. Dr. Adrian Civici
- 21** Universiteti i gjeneratës së tretë
Prof. Dr. Marenglen Spiro
- 29** Universiteti, ekonomia e dijes dhe përgatitja e "punonjësve të dijes"
Enila Cenko, PhD
& Prof. Fatos Tarifa, PhD
- 35** Metodatat digjitale në arsimin e lartë si faktor i ndërveprimit real në zhvillimin e shpejtë ekonomik
Prof. Asoc. Dr. Rahim Ombashi
- 43** Polis University - Between Vacuum and Energy!
Prof. Dr. Besnik Aliaj
& Dr. Antonino Di Raimo
- 51** Mjedisi i të mësuarit virtual
Msc. Besmir Kanushi
& Bsc. Marko Çuka
- 57** Universiteti dhe sipërmarrja një sfidë bashkëkohore (Qasje teorike-ideore)
Prof. assoc. Dr. Endri Papajorgji
- 63** Pranimet e kandidatëve për studentë në institucionet e arsimit të lartë (IAL)
Dr. Valbona Nathanaili
& Dr. Anisa Subashi
- 71** Roli i universiteteve në zhvillimin ekonomik: Një qasje teorike rreth edukimit mbi sipërmarrjen
Ariana Çela, Ed. D.
- 77** Teknologjia dhe mësimdhënia: Sfidat për të ardhmen
Dr. Genta Rexha
- 83** Ndryshimet demografike dhe arsimi i lartë në Shqipëri: Tendencat dhe Perspektiva (2004 – 2023)
Prof. Dr. Engjëll Pere

AUTORËT

Prof. Dr. Arben Malaj ka mbaruar studimet e larta për financë në vitin 1986 pranë Universitetit të Tiranës. Mban titullin “Profesor” që prej muajit shkurt të vitit 2016. Gjatë periudhës 2005-2006, ai ka ndjekur programin “Senior Fellow” pranë Universitetit të Harvardit, Shkolla e Qeverisjes John F. Kennedy, Qendra për Biznes dhe Qeverisje, gjatë të cilit kreu studimin kërkimor me fokus perspektivën ekonomike të integritit evropian të vendeve të Ballkanit Perëndimor. Ai ka kryer specializime pasuniversitare në disa universitete evropiane e amerikane dhe ka marrë pjesë në shumë konferenca shkencore kombëtare e ndërkombëtare. Gjatë karrierës së tij të pasur profesionale, Prof. Malaj ka dhënë kontributin e tij si në fushën akademike ashtu dhe në shërbim të sektorit publik. Prof. Dr. Malaj ka qenë Ministër i Financave gjatë periudhës 1997-1998, Ministër i Ekonomisë gjatë periudhës 2002-2003, dhe sërish Ministër i Financave në periudhën 2003-2005, duke shërbyer edhe si Guvernator i Shqipërisë pranë Bankës Botërore. Në periudhën 1997-2013, ka qenë Deputet i Kuvendit të Shqipërisë, gjatë së cilës ka qenë edhe anëtar, zëvendëskryetar dhe kryetar i Komisionit Parlamentar të Ekonomisë dhe Financave. Në vitin 2001, ai ka qenë Kryetar i Delegacionit të Kuvendit Shqiptar në Parlamentin Evropian. Prof. Dr. Malaj është bashkëthemelues dhe ish-President i Institutit të Politikave Publike dhe Mirëqeverisjes. Prej vitit 2015, ai është dhe Koordinator i Këshillit Ekonomik të Bashkisë Tiranë. Aktualisht, Prof. Dr. Arben Malaj është Rektor i Kolegjit Universitar “Luarasi”. Prej vitit 1993, z. Malaj është angazhuar si lektor me kohë të pjesshme dhe të plotë pranë Fakultetit të Ekonomisë të Universitetit të Tiranës. Ai është autor i mjaft studimeve të karakterit ekonomik, si dhe udhëheqës i shumë doktorantëve për tematika të zhvillimeve financiare lokale e globale. Në bibliografinë e punimeve të tij numërohen mjaft botime shkencore, të cilat janë botuar brenda dhe jashtë vendit, si dhe është autor/bashkautor i disa teksteve mësimore. Prof. Dr. Malaj ka mbajtur një sërë leksionesh të hapura në universitete të ndryshme brenda vendit, në rajon dhe në SHBA. Ai jep kontributin e tij publik në median e shkruar dhe vizive nëpërmjet opinioneve të ndryshme që lidhen me çështje të ekonomisë dhe financave shqiptare. Prof. Dr. Arben Malaj është zgjedhur anëtar i Këshillit Mbikëqyrës të Bankës së Shqipërisë në korrik të vitit 2016.

Joniada Barjaba është candidate Phd në Shkollën e Studimeve Globale të Universitetit Sussex në Mbretërinë e Bashkuar dhe pedagoge e jashtme në Universitetin Bujqësor të Tiranës. Joniada është fokusuar në studimet shqiptare, me fokus të veçantë në migrimin e shqiptarëve dhe ndikimet ekonomike, shoqërore, kulturore të migrimit në zhvillimin e Shqipërisë si edhe ndikimin e sipërmarrjeve etnike dhe bizneseve të vogla në vendet në zhvillim. Joniada ka fituar diplomat *Bachelor of Arts* në Ekonomi dhe *Bachelor of Arts* në Sociologji nga Universiteti Emory, SHBA dhe diplomën Master në Studime për Politikën Ndërkombëtare nga Universiteti

Stanford. Para se të fillonte studimet doktorale në Universitetin Sussex, Joniada ka punuar si asistente kërkimesh në Shkollën e Biznesit të Universitetit Stanford.

Prof. Dr. Adrian Civici është aktualisht President i Universitetit European të Tiranës. Ai ka qenë Jean Monnet Chair gjatë periudhës 2014-2015. Prof. Dr. Civici është një akademik i njohur dhe ekspert në fushën e ekonomisë së BE-së, zhvillimit të qëndrueshëm rajonal, ekonomive të tranzicionit në Europën Jug-Lindore, politikat bujqësore, qeverisjes dhe shoqërisë civile si dhe në arsimin e lartë. Prof. Dr. Civici zotëron gradën shkencore Doktor në Shkencat Ekonomike akorduar nga ENSA, Montpellier (Francë, 2002, si dhe Doktor në Ekonomi Agrare akorduar nga Universiteti Bujqësor i Tiranës (Tiranë, 1989). Në vitin 1995 merr titullin "Profesor i Asociuar. Në vitin 2011, merr titullin "Profesor" në shkencat ekonomike. Në vitin 2009, Adrian Civici i është akorduar nga Presidenca Franceze medalja "Kalorës i Palmës së Artë Akademike". Prof. Dr. Civici ka shërbyer si anëtar i Këshillit Mbikëqyrës të Bankës së Shqipërisë nga Prilli 2005 deri më Shtator 2014. Prof. Dr. Civici është autor i shumë librave mbi ekonominë e tregut në Shqipëri e në rajon, si dhe është botuar në një sërë revistash shkencore prestigjioze.

Prof. Dr. Marenglen Spiro është diplomuar Fizikan në Universitetin e Tiranës, Doktor i Shkencave në Universitetin Paris VI "Pjer e Mari Kyri" në Francë. Për një kohë të gjatë ai ka qenë Profesor i Fizikës dhe Biofizikës në Universitetin e Tiranës; më tej, ka qenë Profesor i Fizikës Molekulare dhe Matematikës në Shkollën e Lartë të Fizikës dhe Matematikës Industriale. Në Qendrën Politeknike "Saint Louis" në Cergy, Paris në Francë dhe Profesor i Ftuar i Spektroskopisë Molekulare në Universitetin e Limozhit në Francë. Në periudhën 1987-1991 ka qenë i ngarkuar me marrëdhëniet me Francën në fushën e shkencës, Arsimit të Lartë e Kulturës pranë Ambasadës shqiptare në Paris si dhe me bashkëpunimin me UNESCO për projektet e arsimit të lartë dhe kërkimit shkencor. Mban Medaljen "Chevalier des Palmes Academiques" nga Ministria Francese e Kulturës. Në periudhën 1997 – 2003 ka qenë Rektor i Universitetit të Tiranës. Profesor M. Spiro është autor dhe bashkëautor në rreth 45 artikuj shkencorë në shtypin e huaj dhe vendas, në rreth 49 komunikime me referime në konferenca e kongrese shkencore ndërkombëtare e kombëtare; ka shkruar si autor e bashkëautor rreth 12 libra mësimore universitare e monografi dhe është autor në rreth 20 artikuj për arsimin e lartë. Aktualisht, ai është Rektor i SHLUJ "Universiteti Marin Barleti" dhe Sekretar Shkencor i Akademisë Shqiptare të Arteve dhe Shkencave.

Dr. Enila Cenko është Dekane e Fakultetit të Drejtësisë, Arteve dhe Shkencave në University of New York Tirana. Ajo ka fituar gradën PhD në Psikologji nga Clark University (SHBA).

Prof. Fatos Tarifa është Rektor i University of New York Tirana. Ai ka fituar gradën PhD në Sociologji nga University of North Carolina, Chapel Hill (SHBA).

Prof. Asoc. Dr. Rahim OMBASHI është Dekan i Fakultetit të Filologjisë dhe Edukimit, ndërsa deri në vitin 2016, mbajti postin e Përgjegjës të Departamentit të Shkencave të Komunikimit pranë Universitetit “BEDER”. Përfundoi studimet në Fakultetin e Historisë dhe Filologjisë të Universitetit të Tiranës. Zotëron gradën shkencore “Doktor”, në filologji, akorduar nga Instituti i Gjuhës dhe Letërsisë, pranë Akademisë së Shkencave të Shqipërisë. Në vitin 2004 merr titullin shkencor “Profesor i Asociuar”. Editor-in-Chief i revistave “BJH” dhe “BJES”, që ka fituar: Index Copernicus Value with Standardized Values 69.14 DOAJ (botohen anglisht). Është përfshirë në disa vende në specializime dhe programe ndërkombëtare studimi: PIC INTERREG, Misura 5.1., TEMPUS IMG., ERASMUS, MEVLANA; ka botuar tekste, monografi dhe artikuj shkencorë në revista të huaja me IF; vijon veprimtarinë shkencore në Simpoziume, Konferenca Ndërkombëtare dhe në revista, brenda dhe jashtë vendit.

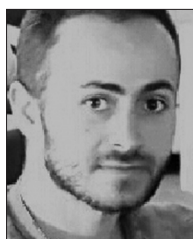

Arch. Antonino Di Raimo, PhD, architect, received a Doctoral Degree in Architecture by University of Rome, La Sapienza where he also taught architecture design. His main area of research focuses on the relations between human body and architecture within an information and environmental paradigm. Antonino has been part of various international architecture competition, such as the FEIDAD - *Far Eastern International Digital Architectural Design Competition* where he has been awarded as one of top 10. As GAI funded scholar at Flux Laboratory in Geneva, from the Italian Ministry of Culture, he developed a research project about space, dance, and architecture. He has been writing for various trade magazines, Italians and Internationals. In 2010 he presented his research at ACADIA 2010 Conference, *Life in:formation*, Cooper Union University. He is the author of the essay ‘*Francois Roche Heretical Machinism and Living Architecture of New Territories.com*’ published within the IT Revolution book series (Italian and English edition). He is also the author of ‘*Mente, corpo, informazione. Per un’agenda dell’Embodiment in architettura*’ (Mind, Body, Information. For an Embodiment architectural agenda, published by Quodlibet). Since 2012 he teaches at Polis University courses on architecture design and innovation, focusing on parametricism and ecology, he is also the Dean of the Faculty of Architecture Design and Engineering (FAED). At Polis he also founded the IF – Innovation Factory research-unit in architecture, design and planning.

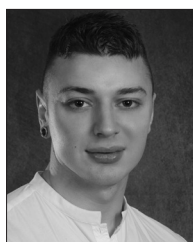

Prof. Dr. Besnik Aliaj is one of the founders and the Rector of POLIS University and holds the “Professor” academic title in planning and urban design fields. He completed his postgraduate studies in Architecture in Tirana University, on the verge of the changes that took place in 1990. Afterwards he completed post graduate studies in planning and urban management field at Erasmus University, Rotterdam, Holland (1995). In addition, Mr. Aliaj has completed other post graduate studies in Albania (Polytechnic University of Tirana), in Denmark (IPC College Helsingor), in Norway (Oslo University), in Italy (the University of Florence), USA (Harvard Business School and IVP Program @ State Department), as well as in Peru (ILD Lima). He holds a PhD, a “Docent” and the “Professor” academic titles. Beyond the history of the alternative academic institution foundation of POLIS University, Prof. Aliaj has a rich academic experience and a very good knowledge of the educational system in Albania and beyond, starting from 1992 till today. It also includes 13 years of experience as an internal staff of Polytechnic University of Tirana, and

10 years as a guest staff in the University of Arts in Tirana. He has also lectured in Darmstadt University in Germany, without mentioning numerous lectures as a main guest in some European universities and international conferences. Besnik Aliaj is one of the co-founders and former head of COPLAN, a pioneering professional institution in the planning field; he is the founder of the architecture studio "Metro-POLIS", and the "Forum A+P" magazine, the only periodic scientific one in the Albanian-speaking countries on architecture and urban planning; by considerably extending the range of his scientific, theoretical and practical contributions in the fields of interest. He is the author of many texts and articles in Albanian and English language. At present, Prof. Aliaj is a prominent intellectual giving valuable contributions and making a stand in many issues of public interest like: the reform of local government, the planning and territory, formal economy, the high education and science reform, as well as in many other civil society causes in the country

Kandidat Phd. Besmir Kanushi. I diplomuar në vitin 2014 me rezultate shumë të larta në degën Informatikë – Ekonomike, pranë Fakultetit të Ekonomisë, si një ndër studentët më të mirë. Asistent/Lektor pranë Albanian University, Fakulteti Shkencave të Aplikuara dhe Ekonomike, Departamenti i Inxhinierive. Aktualisht pjesë e stafit të AU IT Solutions, në rolin e analistit dhe zhvilluesit të sistemeve në projekte të ndryshme në kuadër të kërkesave të Albanian University. Pjesëtar i grupit të punës, të angazhuar me disa projekte në kuadër universitar, ndër të cilat vlen të theksohet ndërtimi i sistemit të vlerësimit online të pedagogëve dhe stafit administrativ në Albanian University.

Marko Çuka is a professional penetration tester, computer engineering student at "Albanian University". His passion for computer sciences and the Information Technology world sprung initially during the very early years of his adolescence. Following his call of childhood, since an early age, he has constantly and continuously developed a wide range of skill that engage and expand broadly from network forensics, reverse engineering to different programming languages, whereas Çuka's principal area of expertise focuses on web application security measures. He has spotted and reported different potential vulnerabilities in several big websites. As a result, he has collaborated with Adobe in 2013, and was acknowledged on and by "Adobe Security Acknowledgments" page after figuring out and reporting two potentially damaging vulnerabilities on Adobe's website.

Prof. Endri Papajorgji ka mbaruar studimet e larta (Bachelor- Master-PhD) në Drejtësi pranë "Karl Franzens Universität Graz", Austri dhe ka fituar titullin "Profesor i Asociuar" nga Fakulteti i Drejtësisë, Universiteti i Tiranës në maj të 2015. Prof. Endri Papajorgji është zgjedhur Dekan i Fakultetit të Drejtësisë i Tirana Business University që prej vitit 2014 dhe Zv. Rektor që nga Tetori 2015. Prof. Endri Papajorgji ka kryer punë kërkimore shkencore në Universitetin e Graz-it, Maribor-it, Vjenës, Leuven- it, Salzburg-ut, Zagreb-it, Ljubljana-së, Mynih-ut, Regensburg-ut, Shkup-it, Tetovës, Prishtinës etj., si dhe pranë Institucioneve të BE-së në Bruksel dhe Luksemburg. Prof. Endri Papajorgji ka punuar si jurist, konsulent dhe avokat pranë disa zyrave ndërkombëtare dhe lokale ligjore (Vjenë, Graz, Tiranë), si dhe lektor dhe kërkues shkencor pranë Universitetit "Karl Franzens Universität Graz". Prof. Endri Papajorgji

ka publikuar 8 libra shkencorë, 2 prej të cilëve në Gjermani dhe 6 në Shqipëri. Ai ka shkruar mbi 100 artikuj shkencorë në konferenca e revista shkencore ndërkombëtare. Prof. Endri Papajorgji është Anëtar i Dhomës Kombëtare Shqiptare të Avokatisë, Anëtar i Dhomës Kombëtare Shqiptare të Ndërmjetësimit, Anëtar i Alumni Uni Graz Network, Anëtar i bordit shkencor i revistës Albanian Socio-Economic Review etj.

Dr. Valbona Nathanaili ka kryer studimet e larta për fizikë pranë Fakultetit të Shkencave të Natyrës, Dega Fizikë dhe studimet pasuniversitare në pedagogji-psikologji pranë Universitetit të Tiranës. Ka fituar gradën shkencore “Doktor” në shkenca edukimi po nga Universiteti i Tiranës në fushën e marrëdhënieve mësues-mësues dhe mësues-drejtues. Me përvojë shumë të gjatë në mësimdhënie në arsimin e mesëm të lartë dhe atë universitar, në fizikë dhe shkenca edukimi, fokusuar, në fizikë, në mekanikë e optikë dhe, në edukim, në legjislacion e reforma, administrim e drejtim i shkollës. Autore e disa librave, veçuar “Rruga e mundimshme e shkollës shqipe” dhe “Ambasadorët tanë” dhe përkthyes, nga anglishtja, e shumë librave të tjerë, veçuar “Ngritja dhe rënia e kombeve”, “Fjalimet TED” dhe “Reforma shkollore nga brenda jashtë”. Autore e disa teksteve shkollorë për mësuesit e fizikës në sistemin parauniversitar. Autore e disa artikujve shkencorë, mbajtur në konferenca brenda e jashtë vendit, si edhe e shumë artikujve në shtypin e përditshëm, me fokus problemet e arsimit dhe të reformave e politikave që lidhen me të, si dhe librin dhe problemet që lidhen me të. Përvojat e saj përfshijnë edhe drejtimin e dy shtëpive botuese universitare për një periudhë, e shtrirë në kohë, më shumë se dhjetë vjeçare, duke bërë pjesë të investimit dhe të vëmendjes edhe problemet që lidhen me librin, shkencor e artistik, me editimin e promovimin e tij, po aq sa edhe me revistat shkencore, botimet e konferencave etj. Redaktore e një numri shumë të madh librash.

Dr. Anisa Subashi ka kryer studimet e lartë pranë Universitetit të Tiranës, në degën Punë Sociale. Ka mbaruar Masterin e Shkencave dhe ka fituar gradën shkencore “Doktor” në fushën e Shkencave Sociale me vlerësim maksimal. Themeluese e projektit të përfshirjes së punonjësit social dhe psikologut në shkolla. Ka punuar në Drejtorinë Arsimore Rajonale Tiranë duke mbuluar shërbimin psiko-social në shkolla. Ka qenë drejtuese programesh dhe projektesh të ndryshme në organizata joqeveritare dhe ndërkombëtare, gjithashtu pedagoge në Fakultetin e Shkencave Sociale, Universiteti i Tiranës. Ka marrë pjesë në shumë specializime në vende të ndryshme në Amerikë, Angli, Belgjikë, Turqi, Rumani, Bullgari, Austri. Fushat e interesit shtrihen në mësimdhënie dhe studimin e problemeve të të rinjve. Eksperte e fushës së shëndetit riprodhues dhe seksual tek adoleshentët. Dr. Subashi ka marrë pjesë në shumë konferenca duke dhënë një kontribut shkencor dhe është autore e shumë artikujve të botuar në revista kombëtare dhe ndërkombëtare. Aktualisht është Dekane e studentëve dhe Pedagoge në Fakultetin e Shkencave Sociale në UET.

Ariana Çela është profesoreshë e menaxhimit. Ajo ka mbaruar studimet e doktoraturës për turizëm në Universitetin e Iowas Veriore, studimet e masterit për turizëm në Universitetin e Wageningen, Holandë dhe studimet bachelor për financë në Universitetin e Tiranës. Ajo ka qenë e angazhuar në mësimdhënie të klasave të menaxhimit, turizmit dhe financave publike në Universitetin e Iowas

Veriore nga 2004-2006 dhe në Universitetin e Nju Jorkut Tiranë (UNYT) që nga viti 2009. Ajo drejton programin e MBA në UNYT që nga muaji shtator 2013 dhe Qendrën Kërkimore që nga muaji tetor 2016. Ekspertiza dhe interesi i saj kërkimor përfshin menaxhimin ndërkombëtar, impaktin ekonomik të turizmit, sipërmarrjen, politikat publike e menaxhimin financiar publik, zhvillimin rajonal e menaxhimin e trashëgimisë kulturore. Ajo është autore e disa artikujve të publikuar në revistat ndërkombëtare dhe e prezantimeve në disa konferenca ndërkombëtare. Mes pozicioneve të tjera, ajo ka shërbyer si drejtoreshë e Drejtorisë së Buxhetit në Ministrinë e Financave në vitet 2006-2009, dhe si këshilltare ekonomike e Kryeministrit të Shqipërisë në vitet 2009-2013.

Dr. Ing. Genta Rexha ka mbaruar studimet e larta në vitin 2007, pranë “Universitetit të Dytë të Napolit” në Itali, në Inxhinieri Aero-Hapësinore. Në vitin 2010, po në këtë universitet, ka mbrojtur titullin Doktor i Shkencave në “Shkenca dhe Teknologji Aero-Hapësinore – drejtimi Inxhinierik”, me temë “Dinamika e suspensioneve të holluara; Sfera dhe nanotuba”. Nga fundi i vitit 2010 deri në qershor të 2011, ka punuar në Institutin e Motorave në Napoli, pjesë e Qendrës Kombëtare të Kërkimit Shkencor në Itali. Nga nëntori 2013 në shtator 2014 ka punuar si pedagoge dhe shefe e Departamentit të Inxhinierive, pranë Fakultetit të Shkencave të Aplikuara dhe Ekonomike të “Albanian University”. Më pas për dy vjet është angazhuar si pedagoge e brendshme pranë Universitetit të Elbasanit “Aleksandër Xhuvani”. Prej nëntorit 2016, rikthehet si pedagoge dhe shefe pranë departamentit të Inxhinierive të “Albanian University”.

Engjëll Pere është Dekani i Fakultetit Ekonomisë dhe IT në Universitetin Europian të Tiranës. Diplomuar në vitin 1982 në Universitetin e Tiranës (UT), Fakulteti Ekonomik. Ka përvojë disa vjeçare në fushën akademike dhe është lektor në disa lëndë të teorisë ekonomike, si Mikro-ekonomi; Makro-ekonomia; Financat Publike dhe Kontabilitet Kombëtare. Fusha kryesore e kërkimit është ajo e financave publike dhe zhvillimit ekonomik në vendet e Ballkanit Perëndimor. Është autor i disa studimeve shkencore, pjesëmarrës në konferenca brenda dhe jashtë vendit si dhe autor i një numri artikujsh shkencorë, ndër të cilat mund të përmenden: “Remittances and economic growth in Albania (1992– 2013)” -2015; “Impact of Good Governance in the economic development of Western Balkan” -(2015); “Business regulation and economic growth in Western Balkans’ Countries” -2013; «Tax Systems in West Balkans Countries – between simplicity and efficiency” -2011; “Western Balkans’ Countries in Focus Of Global Economic Crisis” -2011; “The significance of economic trade relation for regional integration in the Western Balkan” -2009, etj.

Pranimet e kandidatëve për studentë në institucionet e arsimit të lartë (IAL)

Sfida të vjetra dhe nevoja për një qasje tjetër filozofike

DR. VALBONA NATHANAILI
UET

DR. ANISA SUBASHI
UET

ABSTRAKT

Në ditët e sotme, shoqëria po e rrit gjithmonë e më shumë vëmendjen e saj ndaj universiteteve, me besimin dhe shpresën për të përfituar sa më shumë nga dijet, arritjet e perceptimet që gjenerojnë këto institucione. Nga ana tjetër, vetë universitetet po i kushtojnë vëmendje gjithmonë e më të madhe studimeve që kanë synim të marrin në analizë situatën në të cilën ndodhen, sikundër edhe atyre që, mbi bazën e kësaj analize, ofrojnë ide e vizione, rekomandime e sugjerime se si të ecin përpara.

Ky kontribut ka synim të marrë në analizë sfidat me të cilat u përball shoqëria shqiptare në periudhën e pranimi të kandidatëve për studentë në institucionet e arsimit të lartë, për vitin shkollor 2016-2017. Për këtë, artikulli sjell në vëmendje nevojën për një qasje të re në lidhje me këtë procedurë dhe opsionin për të ndryshuar filozofinë në lidhje me regjistrimet në IAL, krahas një përmbledhjeje të shkurtër krahasuese të mënyrave të pranimi e regjistrimit të kandidatëve për studentë në ShBA, Australi dhe në disa vende të Europës. Për autorët është e rëndësishme që pranimi i kandidatëve për studentë në institucionet e arsimit të lartë duhet të jetë rrjedhojë e një procesi organizues dhe selektues nga vetë këto institucione, ndërsa roli i Ministrisë përkatëse të kufizohet vetëm në disa tipare monitoruese. Autorët argumentojnë nevojën për një qasje

të re filozofike në lidhje me këtë hallkë të mirë-funksionimit të këtyre institucioneve.

Fjalë kyç: pranim, regjistrim, studentë, arsim i lartë, filozofi, qasje e re.

HYRJE

Fillimisht duhet të theksojmë se nga viti 1990 dhe deri më sot, mënyrat dhe kërkesat për pranimin e kandidatëve për studentë në institucionet e arsimit të lartë, në Shqipëri, kanë ndryshuar disa herë, duke kaluar nga një model në një tjetër, nga një përvojë në një tjetër. Por pavarësisht zgjedhjeve që janë bërë, sado karakteristika të ndryshme apo të përbashkëta që mund të kenë pasur, të gjitha mund të përmbledhen në një emërues: janë hartuar në zyrat e MAS, larg kërkesave dhe nevojave që ka pasur realisht vendi, herë në emër të politikës dhe herë në emër të paaftësisë. Rrallë me profesionalizëm. Nëse ka fushë ku është eksperimentuar më shumë është arsimi. Nëse ka fushë ku shteti ka kërkuar të ruajë me çdo kusht monopolin e kontrollit është përsëri arsimi. Dhe këtu nuk flasim vetëm për sistemin parauniversitar, por edhe për atë universitar dhe, brenda këtij niveli, nuk bëhet fjalë vetëm për universitetet publike, por edhe për ato private. Ndërhyrja e fundit e shtetit në këtë nivel u manifestua edhe në procesin e pranimi dhe regjistrimit të kandidatëve për studentë për vitin

akademik 2016-2017, frymëzuesja dhe zbatuesja e mënyrës së pranimit, ofruar dhe reklamuar nën sloganin “meritë-preferencë”.

Duke arsyetuar me termat e qeverisë, si dhe në kuadrin e një analize cilësore, - në Shqipëri, - filozofia e sistemit “meritë-preferencë” i ka rrënjët në periudhën e fund-viteve 1980, kur “merita” për studime universitare caktohej nga komiteti i partisë, në bazë të sfondit ideologjik të familjes dhe të notës mesatare të gjimnazit të kandidatit për student. Në të njëjtën analizë, - në Europë, - filozofia e sistemit “meritë-preferencë” i ka rrënjët në fillimet e historisë universitare, kur studimet universitare u ofroheshin vetëm një klase të caktuar njerëzish, të cilët presupozohej se do merrnin drejtimin e vendit, pra kishin synim më shumë krijimin e lidërshit, ose të një klase drejtuese. Për shembull, në Gjermani, më vitin 1960, vetëm 6% e nxënësve që mbaruan shkollën e mesme arritën të kalojnë provimet e pranimit për në universitet.¹

Por pavarësisht se filozofia frymëzuese është e njëjtë në të dy shembujt e mësipërm, ekziston një dallim shumë i madh në mënyrën e zbatimit të saj: në rastin e Shqipërisë sistemi zbatohet larg universitetit, si hapësirë dhe si kohë, formësuar kryesisht nga faktorë ideologjikë, ndërsa në Gjermani sistemi zbatohet brenda në universitet, si hapësirë dhe si kohë, formësuar kryesisht mbi bazën e arritjeve të certifikuara nga vetë universiteti. Për të qenë shumë të qartë, universitetet në Gjermani i caktojnë vetë meritat e kandidatëve që ofrohen si preferencë për të vazhduar studimet. Në këtë proces, Ministria e Arsimit është diku në hapësirë, ose është thjesht një vendndodhje gjeografike.

Në se analizojmë filozofinë e pranimit të studentëve në universitet në SHBA, kjo filozofi bazohet, kryesisht, në nevojat dhe pritshmëritë që kanë shoqëria, njerëzit dhe ekonomia. Pra, universiteti është një lloj bilete për një jetë më të mirë, për çdo qytetar të aftë të përftojë dhe të përdorë një dije të plotë dhe solide. Çdo vit, në SHBA diplomohen afro 3 milionë nxënës nga shkollat e mesme, nga të cilët 60% ose 1.8 milionë prej tyre regjistrohen në një kolegji. Sa i

takon meritë-preferencës, edhe në SHBA sistemi zbatohet në universitet, si hapësirë dhe si kohë.

Në ditët tona, të njëjtën filozofi, - të paktën për nivelin e parë të studimeve, - e kanë përqafuar edhe universitetet në Europë dhe në pjesën më të madhe të botës sot. Sa i takon vendit tonë, lidhur me pranimet dhe regjistrimet në vitin akademik 2016-2017 në institucionet e arsimit të lartë, sigurisht që kemi një evoluim të filozofisë të këtij sistemi, sepse është hequr kriteri ideologjik, por është mbajtur vetëm nota mesatare, gjë që na largon përsëri, me vite-dritë, nga modeli i përgjithshëm botëror, ndërkohë që ri-gjallëron dimensionin “arkaik” të tij. Thënë me pak fjalë, ndryshimi rezulton jo cilësor, por thjesht sasior.

VËSHTRIM HISTORIK: ÇËSHTJE DHE PROBLEME, SHQETËSIME DHE ARRITJE QË SHOQËROJNË PRANIMIN E KANDIDATËVE PËR STUDENTË NË INSTITUCIONET E ARSIMIT TË LARTË NË DISA VENDE NË BOTË

Pranimi i kandidatëve për studentë në pjesën më të madhe të universiteteve në botë është ekskluzivisht vendim i universiteteve, në frymën e disa politikave, mbi bazën e të cilave vendosen kriteret të caktuara, ose hartohen programe specifike pranimi me synimin për të përkrahur e promovuar shtresa të caktuara të shoqërisë, por në të dyja rastet, të gjitha kërkesat vlerësohen nga vetë stafet e tyre. Për të identifikuar sa më sipër, studimi përmban një vështrim historik, mbështetur në dy burime kryesore: studimet e kryera nga vetë universitetet ose shoqatat e tyre, materializuar në botime të ndryshme, sikundër edhe raportimet në media. Paraqitja ndjek rendin kronologjik dhe shtrihet deri në fundin e viteve 1960, kohë në të cilën popullsia njeh rritje, ndërkohë që vetë shoqëria pranon të drejtën për arsim, edhe në nivel të lartë, si të drejtë universale, duke hequr dorë, përfundimisht, nga aksioma se “Shkolla e lartë është privilegj vetëm për një klasë të caktuar”. Ndonëse studimi bën një analizë kryesisht cilësore, duhet pranuar, se studimet në këtë fushë janë të pakta. Vendet e zgjedhura janë katër, me përvojë nga më të mirat në nivel global dhe, në të njëjtën

¹ Hoffman, Rolf. “US Higher education” në *Internationalization of European Higher Education*. RAABE, november 2009, F. 1.3, f. 4.

kohë, mjaftueshëm për të dhënë një tablo të përgjithshme, e aftë të shërbejë si sistem krahasues për rastin tonë.

Në Danimarkë, në fundin e viteve 1960, si rrjedhojë e shtimit të kërkesave për të ndjekur studimet e larta, universitetet fillojnë të zbatojnë “Politikën e regjistrimeve të hapura”, me synim pranimin e të diplomuarve nga një numër më i madh tipologjik të shkollave të mesme, por që shoqërohet, njëkohësisht, me rritjen e numrit të programeve përgatitës në shkollat e mesme, veçanërisht për adoleshentët dhe të rriturit që vinin nga kultura ose shtresa sociale në disavantazh.² Rritja e numrit të studentëve shërbeu si një mundësi e mirë edhe për rritjen e zhvillimin e vetë universiteteve. Në këtë rast, shteti u përgjigj jo duke kufizuar kërkesat për studime, por duke hapur universitete të reja. Shqetësime kryesore, në këtë kohë, sa i takon përfshirjes së shtetit, janë shtrirja gjeografike dhe madhësitë e universiteteve të reja që do të hapen, por jo regjistrimet në universitet.

Në SHBA, më vitin 1970, Universiteti i New Yorkut ndërmerr një nga nismat më ambicioze në plan kombëtar: promovimin e mundësive për të gjithë për të hyrë në universitet, nëpërmjet politikës së regjistrimit të hapur: pra asnjë kriter shtesë, përpos atij të mbarimit të një shkolle të mesme.³ Gjatë një periudhe 14 vjeçare, universiteti studioi se sa shumë mundësi krijoi kjo politikë dhe se sa kjo politikë arriti të përkthehet në arritje arsimore. Ndonëse pati shumë studentë që diplomën BA, në vend ta merrnin për 4 vjet e morën për 6, numri i studentëve të regjistruar ishte me dhjetëra mijëra, - analiza tregoi pika të forta dhe të dobëta të kësaj politike. Po në këtë vend, në vitin 1997, sipas një paneli diskutimesh organizuar nga Departamenti Amerikan për Arsimin, barrierat për të ndjekur studimet e larta universitare, mund të përfshihen në një nga gjashtë kategoritë: financiare, akademike, race e gjinie, zgjedhjeje, motivimi dhe teknologjie, ndërkohë që

diskutimet e mëtejshme ishin në frymën si të zvogëlohen edhe më shumë këto pengesa, fokusuar akoma në nevojën për politika më të mira publike.⁴ Më vitin 1998, Bennett, Marla Anne në temën e saj të disertacionit ka si synim të eksplorojë evolucionin e politikave dhe të praktikave që ndikuan në regjistrimin e studentëve të zinj në Universitetin e Sirakuzës gjatë periudhës 1942-1969. Sipas studiueses, rritja e numrit të studentëve të zinj mund të lidhet me popullaritetin e futbollistëve dhe të basketbollistëve, si dhe me dëshirën për të rekrutuar atletë të shkëlqyer të zinj.⁵ Më vitin 2014, në një intervistë dhënë në BBC, William Deresiewicz, profesor në Yale University, thekson trysninë që ushtrohet mbi nxënësit e shkollave të mesme në SHBA për të qenë “aplikantët model”, “më të besueshëm” dhe me “më shumë mundësi” për t’u pranuar në programet e studimit të institucioneve të arsimit të lartë.

Në Australi, për Marguerite Mary Cullity, “qeveria është e angazhuar në zhvillimin e një sistemi të lartë universitar me mundësi dhe rezultate sa më të mira për të gjithë australianët”.⁶ Për këtë qëllim, ajo nxit universitetet për të ofruar programe të ndryshme regjistrimi, si një mundësi e mirë për drejtësi sociale dhe strategji për të mësuarin gjatë gjithë jetës. Një nga parimet kryesore që ndiqet në këtë rast është se të gjithë australianët kanë të drejtën të ndjekin universitetin (Ibid: 114). Po ashtu, në këtë vend, programi i regjistrimeve në institucionet e arsimit të lartë përmban shumë alternativa, edhe në lidhje me moshën, - Australia ka shumë kandidatë për studentë që janë të moshës 21 vjeçare ose më shumë - dhe u jep mundësi të gjithëve të ndjekin një shkollë të lartë. Në studimin e cituar të Cullity merren në analizë çështjet dhe shqetësimet që shoqërojnë ndjekjen e

² Daalder, H. & Shils, E. (eds., 1982). *Universities, Politicians and Bureaucrats: Europe and the United States*. Cambridge University Press, f. 239.

³ Douglass, John Aubrey (2007). *The Conditions for Admission: Access, Equity, and the Social Contract of Social Contract of Public Universities*, f. 61.

⁴ U.S. Department of Education, American Council on Education, Washington D.C. (1998). *Reconceptualizing access in postsecondary education. Report of the Policy Panel on Access*, f. 8.

⁵ Bennett, Marla Anne (1998). *Marginally accepted: Policies and practices influencing the enrollment of black students at Syracuse University from 1942 to 1969*, Syracuse University, PhD, 1998, f. 311.

⁶ Cullity, Marguerite Mary (2010). *Alternative Entry Programs to University for Mature Age Students: Program characteristics that encourage or inhibit mature student participation*, f. 12.

studimeve të larta nga kjo kategori studentësh, sikundër edhe ndihma që u jepet atyre nga vetë universitetet australiane për t'u regjistruar dhe ndjekur studimet e larta. Studimi shtrihet për një periudhë pesë vjeçare dhe mbështetet nga vetë universitetet. Sipas autores, në këtë mënyrë kemi mundësi të hartojmë politika alternative pranimi (Ibid : 8). Sipas Komitetit të Australian të Zëvendës-kancelarëve, - organi përgjegjës për menaxhimin e përditshëm të universiteteve, në një raport të vitit 2002 me titull "Cilësi nëpërmjet diversifikimit", pohohet:

Sfida nuk është të gjejmë një zgjidhje të vetme dhe këtë t'u a imponojmë të gjithë studentëve, për të gjitha kurset që ndjekin dhe për të gjithë universitetet. Sfida jonë është të krijojmë mjedisin që mundëson sa më shumë diferenca, por gjithsesi efektiv në ndihmë të gjithë grupeve të studentëve.

PRANIMI I KANDIDATËVE PËR STUDENTË PËR VITIN AKADEMIK 2016-2017, NË SHQIPËRI, - ÇËSHTJE DHE PROBLEME, SHQETËSIME DHE ARRITJE.

Në shtatorin e vitit 2016, të gjitha mediet e vendit raportnin një situatë dramatike sa i takon procesit të zgjedhjes e pranimit të maturantëve të brezit 2015-2016 në institucionet e arsimit të lartë, ku me qindra kandidatura nuk figuronin fituese në degët e ëndërruar dhe akoma më shumë nuk figuronin fare fituese. Për fatkeqësinë tonë, shumë prej tyre me mesatare të mirë dhe shumë të mirë. Sipas deklaratave të kryeministrit në media, kjo sepse fitojnë "më të mirët" dhe janë ata që zgjidhen fillimisht, nga sistemi, për të kryer studimet në një degë të caktuar të arsimit të lartë, për t'u lënë radhë të tjerëve, atyre "më pak të mirë", të zgjedhin. Në të njëjtin nivel arsyetimi ishin edhe deklaratat e ministrit të radhës së arsimit.

Por me gjithë refrenin ngushëllues të duetit kryeministër-ministër, pyetjet që shtrohen janë të shumta: Pse regjistrimi i kandidatëve për studentë në institucionet e arsimit të lartë në prag të vitit akademik 2016-2017 prodhoi aq

shumë pakënaqësi, - pakënaqësi të studentët, pakënaqësi të prindërit dhe pakënaqësi të vetë stafet e universiteteve? Pse një proces i propaganduar si "Meritë-preferencë" nuk siguroi balancën e duhur ndërmjet meritës dhe preferencës për shumicën e kandidatëve për studentëve? Pse sistemi i përzgjedhjes rezultoi një proces i stërgjatë regjistrimesh dhe u shoqërua me sorollatje të kandidatëve për studentë nga një universitet në tjetrin, nga një raund aplikimesh në tjetrin, nga një vlerësim në tjetrin? Na duhet të ndryshojmë algoritmin e zgjedhjes, apo duhet të heqim dorë tërësisht nga kjo lloj filozofie e zgjedhjes?

Duke qenë se e gjithë përzgjedhja bazohet në rezultatet e shkollës së mesme, konvertuar vetëm në një lloj arritjeje, - në notë, - problematikat e shfaqura gjatë procesit të zgjedhjes, pranimi e regjistrimit të kandidatëve për studentë për sa më sipër, mund të ndahen në dy lloje: ato me natyrë teknike dhe ato me natyrë ideologjike.

Të natyrës teknike:

- Mungesa e informacionit në shkollë të mesme në lidhje me kërkesat specifike që kishin universitete e fakultete të ndryshme.
- Zgjedhja e gabuar e lëndëve, përcaktuese për një program të caktuar të lartë studimi. Për shembull shumë nxënës kishin zgjedhur matematikë të thelluar, ndërkohë që dëshira e tyre ishte të regjistroheshin në farmaci.
- Mospërputhje e emrit të një programi që ofrohej në shkollë të mesme, me emrin e programit që e specifikonte dhe e kërkonte universiteti.
- Numri i madh i zgjedhjeve për çdo student: sipas sistemit, çdo kandidat zgjedh 10 programe studimi. Ky numër zgjedhjesh, që në vështrim të parë është mundësi për më shumë, e shndërron mundësinë në absurditet, ndërsa vetë kandidatët, me frikën se mund të humbin të drejtën e studimit, të zgjedhin jo më në bazë të dëshirës dhe të talentit, por të probabilitetit për të fituar. Nga ana

tjetër, një numër kaq i madh preferencash, bllokun, në çdo raund, 90% të numrit të vendeve bosh të mbetura në programet e studimit. E thënë ndryshe, përzgjedhja i ngjan lojës me matrushkat ruse: nga raundi në raund plotësohet 10% numrit të vendeve të mbetura bosh nga raundi i mëparshëm, ndërsa shumica, plot 90% e kandidatëve, presin raundin tjetër.

- Përfshirja e MAS, nëpërmjet agjencive të saj në procesin e vlerësimit, rankimit dhe ndarjes së kandidatëve për studentë në universitete të ndryshme është shpenzim kohe dhe energjie.
- Pjesëmarrja e kandidatëve për studentë në disa raunde zgjedhjeje dhe vlerësimi, përpos ngarkesës emocionale, është edhe shpenzim kohe dhe energjie.

Të natyrës ideologjike:

- Sistemi fut në një thes të gjitha llojet e shkollave të arsimit të mesëm parauniversitar dhe atij të lartë. Futja në një thes e të gjitha llojeve të arsimit të mesëm parauniversitar bën barazimin e cilësisë së notës në të gjitha shkollat, ndërkohë që vetë MAS, për çdo rreth, në fund të çdo viti shkollor, bën një renditje të shkollave nga më e mira në më e dobëta, që nënkupton, nga vetë ajo, se puna që kryhet në shkolla nuk ka të njëjtën cilësi. Me referimin e mësipërm, - dhe besoj të pranuar nga të gjithë, - është shumë e vështirë të dalësh me mesatare 10 në një nga gjimnazet më të mirë të Tiranës dhe shumë e thjeshtë në një nga gjimnazet më të dobët të saj. Për të mos folur për gjimnazet më të dobët të një qyteti në cep të Shqipërisë.
- Sistemi penalizon të talentuarit.
- Sistemi është i pandershëm sepse vë shenjën e barazimit ndërmjet të gjithë universiteteve, ndërkohë që u ofron njëlloj, të varfërve dhe të pasurve, alternativa të njëjta shkollimi në lidhje me pagesën.
- Sistemi është i pandershëm sepse nuk ka punë Ministria e Arsimit të përcaktojë, mbi

bazën e një formule matematikore, sado e koklavitur dhe me variabla të jetë ajo, se për çfarë është i aftë dhe ku do japë më të mirën secili prej atyre mijëra maturantëve që kanë aplikuar për të vazhduar studimet në shkollën e lartë, - kjo është një punë që u takon universiteteve;

- Sistemi është i pandershëm sepse premtimi ishte që shkolla e mesme dhe rezultatet e saj do ishin dëshmi për mbarimin e këtij niveli, dhe jo kusht për hyrje në universitet.
- Sistemi është i pandershëm sepse futi kritere të reja, ndërkohë që nxënësit i kishin bërë zgjedhjet tre vjet më parë, mbi bazën e kritereve të tjera, të ndryshëm nga këta të rinj;
- Sistemi është i pandershëm sepse vetë shkollat e mesme, për mungesë të kuadrove dhe të teksteve, nuk ofronin shumë nga lëndët që ju duheshin nxënësve për të marrë pikët maksimale, pra jo për mungesë të dëshirës, vullnetit a talentit të nxënësve për të qenë "më të mirët";

Duke ju kthyer përsëri problematikës në vendin tonë për pranimet e regjistrimit në vitin akademik 2016-2017, nxitja për përfshirje në edukim duhet të jetë pjesë e politikave dhe e strategjisë së MAS. Me thellimin e hendekut ndërmjet të varfërve dhe të pasurve, Universiteti është një nga mundësitë, në mos e vetmja, për një zhvendosje vertikale në shkallët e shoqërisë dhe të ekonomisë të shtresave më të dobëta dhe më të varfra. Nga ana tjetër, sa më shumë njerëz me një diplomë universitare, aq më solide është një shoqëri në vlera dhe në ekonomi. MAS duhet të heqë dorë nga praktika e deritanishme e rankimit dhe e regjistrimit të kandidatëve në universitet. Në planin njerëzor, praktika e ndjekur nuk shpërblen përpjekjet reale, nuk promovon talentet, nuk lejon një shans të dytë. Në po këtë plan, praktika e ndjekur përjashton përgjithmonë nga një mundësi ata që mundësitë u ofrohen më vonë. Në planin institucional, praktika e ndjekur mbyl nismat për të ofruar programe regjistrimi me shumë alternativa e mundësi, kufizon autonominë e universiteteve.

Ministria e Arsimit dhe agjencitë e varura nga ajo mund të merren me përllogaritjen e pikëve a të mesatares me të cilën një nxënës ka mbaruar shkollën e mesme, por jo të rankojë në bazë të tyre meritat. Merita nuk është vetëm notë. Të paktën në rastin e regjistrimeve për në universitet.

Procesi i vlerësimit dhe rankimit të kandidatëve për studentë duhet të zhvillohet në universitet, iniciuar dhe drejtuar nga stafet akademike përkatëse, në bazë të kriterëve të caktuar nga vetë ata, ku nota mesatare, - çfarëdo emri që t'i vihet: e ponderuar ose jo e ponderuar, mesatare e tre viteve e të gjitha lëndëve apo e disa lëndëve - është një nga kushtet për pranim, kusht i nevojshëm, por jo edhe i mjaftueshëm. MAS ka rol vetëm monitorues. Një lloj si në pjesën më të madhe të vendeve në botë.

REKOMANDIME

1. Universitet duhet të ushtrojë trysni mbi Ministrinë e Arsimit për të ndryshuar mënyrën e zbatimit të sistemit "meritë-preferencë". MAS duhet të luajë rol në monitorimin e procesit të regjistrimit, por jo në vetë procesin.
2. Të hiqet mesatarja si kusht për aplikim në universitet.
3. Degë të ndryshme në universitet mund të jenë me numër të mbyllur, ose me numër të hapur.
4. Universitet duhet të ushtrojë trysni për të realizuar vlerësimin e jashtëm nga agjenci të jashtme të akredituara dhe për të mbyllur çdo institucion të arsimit të lartë që nuk vepron në përputhje me kushtet e licencimit. Këto akreditime duhet të jenë periodike.
5. Të marrin rëndësi kolegjet, si fazë kalimtare për kalimin nga shkolla e mesme në universitet – për të gjithë ata studentë të cilët nuk mund të fitojnë një vend në universitet nga pjesëmarrja në një konkurs të zakonshëm.
6. Të organizohet një forum me të gjithë institucionet e arsimit të lartë në lidhje me politikat për pranim në institucionet e arsimit të lartë.

KONKLUZIONE

Nisur nga situata e vitit të kaluar, paraqitet si domosdoshmëri organizimi i një paneli ose forumi në lidhje me hartimin e politikave të reja për pranim në institucionet e arsimit të lartë. Çështja kryesore e diskutimit është në se duhet të mbahet a jo skema e propozuar nga qeveria në vitin akademik 2016-2017 dhe a duhet të zëvendësohet me një të re, ku rolin kryesor ta kenë vetë universitetet, në bazë të kushteve dhe strukturës që ofrojnë.

Në mendimin tonë, skema meritë-preferencë e fokuson vështirimin vetëm në disa arritje ose të dhëna në lidhje me formimin akademik të kandidatëve për studentë, ndërkohë që nuk përfshin shumë të dhëna të tjera, përcaktuese për pasur një gjykim më të saktë për atë se çfarë ofrojnë dhe çfarë u plotësojmë.

Është e nevojshme të nxiten dhe të mbështeten studime që marrin në analizë kënaqësinë, synimet, përfshirjen e arritjet e studentëve të pranuar sipas skemës meritë-preferencë, ofruar dhe zbatuar nga qeveria, për të pasur edhe një studim sasior në ndihmë të gjykit të politikave sa i takon kësaj çështjeje. Të dhënat e studimit duhet t'i vihen në ndihmë politikës. Po në kuadrin e studimeve, është e rëndësishme të nxiten studime që analizojnë lidhjen ndërmjet pranimeve dhe rezultateve të arritura.

Nisur nga përvoja botërore është e nevojshme të zgjerohet përkufizimi i pranimit në institucione të arsimit të lartë, me shumë pika kalimi, përfshirë kolegje, kurse e programe të ndryshme, në funksion të rritjes së cilësisë dhe përgatitjes së mëtijshme.

Universitet duhet të hartojnë politika në lidhje me gjashtë barrierat kryesore për regjistrim në institucionet e arsimit të lartë, formuluar nga paneli i studiuesve në ShBA, por që janë aktuale edhe për vendin tonë.

BIBLIOGRAFI

Cullity, Marguerite Mary (2010). *Alternative Entry Programs to University for Mature Age Students: Program characteristics that encourage or inhibit*

- mature student participation*. University of Melbourne: Custom Book Centre.
- Daalder, H. & Shils, E. (eds., 1982). *Universities, Politicians and Bureaucrats: Europe and the United States*. Cambridge University Press.
- Douglass, John Aubrey (2007). *The Conditions for Admission: Access, Equity, and the Social Contract of Social Contract of Public Universities*. Stanford University Press.
- Erich, H. (1989) *Students and University in 20th Century Egyptian Politics*. Routledge.
- Hoffman, Rolf (2009). "US Higher education" në *Internationalization of European Higher Education*. RAABE, november 2009, F 1.3
- Levy, M. & Grewa, D. (eds. 1993). *Proceedings of the 1993 Academy of Marketing Science (AMS) Annual Conference*. Springer.
- Lyle Brown, Joyce A. Langenegger, Sonia R. Garcia, Ted A. Lewis & Robert E. Biles (2014). *Practicing Texas Politics*. Cengage Learning.
- Smith, M.H., Beaulieu, L.J & Seraphine , A. (1995). *Social capital, place of residence and college attendance*. Rural sociology, 60(3), 363-80.
- St. John, E. P. & Noell, J. (1989). *The effects of student financial aid on access to higher education: An analysis of progress with special consideration of minority enrollment*. Research in Higher Education, 30(6), 563-81.
- U.S. Department of Education, American Council on Education, Washington D.C. (1998). *Reconceptualizing access in postsecondary education. Report of the Policy Panel on Access*.
- Yang, S.W. (1981). *Rural Youths' Decision to attend College: Aspirations and Realizations*. Eric.

Forumi i
Pavarur i
Rektorëve

E SHTUNË, 28 JANAR 2017
10:00-13:00
AUDITORI AULA MAGNA,
UNIVERSITETI EUROPIAN I TIRANËS

KONFERENCA E DYTË SHKENCORE

“EKONOMIA E DIJES & TREGU
I ARSIMIT TË LARTË NË SHQIPËRI”

info@uet.edu.al | www.uet.edu.al

Forumi i
Pavarur i
Rektorëve

Cmimi 500 L

ISBN 978-9928-210-20-0

